

Цінність як суб'єктивна проекція – це не вирок, хоча й діагноз часу. Але такий діагноз, після якого починається справжня робота думки. Бо за межею суб'єктивності, за межею жаги до влади, відкривається простір, у якому цінності є не просто тим, що ми проектуємо, а ще й тим, що проектує нас самих. Тут буття не забуте, а почуте. І тоді кожна людина є не лише творцем цінностей, а й їхнім слухачем, свідком, хранителем. І саме в цьому просторі, можливо, й народиться нова Україна, не та, що проектує силу заради сили, а та, що нарешті навчилася бути. Бути по-справжньому. Бути тут. Бути зараз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. *Генеалогія моралі*. Львів: Літопис, 2002. 320 с.
2. Heidegger M. Nietzsche. *The Will to Power as Art*. Vol. I. *The Eternal Recurrence of the Same*. Vol. II. New York: Harper & Row, 1979. 252 p.
3. Heidegger M. Nietzsche. *The Will to Power as Knowledge and as Metaphysics*. Vol. III: *Nihilism*. Vol. IV. New York: Harper & Row, 1987. 288 p.

Олексій КУЗНЄЦОВ

*Кандидат психологічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди*

Дарина ТРІЩОВА

*Здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Харківський національний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди,
Харків, Україна
ha300895tda@gmail.com*

ДУХОВНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ

Проблема духовних ресурсів особистості набуває особливої вагомості в умовах, пов'язаних із тривалими переживаннями кризових подій, наростаючою психологічною напругою та щоденним тиском, яке переживає як український, так і світовий соціальний простір. Ситуація війни призвела до втрати стабільності, і в умовах вимушених змін способу життя людина дедалі частіше звертається до внутрішніх смислів, цінностей, світоглядних переконань як до джерела внутрішньої опори. Саме в таких обставинах духовна сфера особистості перестає бути абстрактною філософською категорією, а є реальним психологічним ресурсом, що дозволяє витримувати екзистенційні навантаження та знаходити опору у власних глибинних цінностях.

Сучасна психологія активно досліджує феномен ресурсності, однак питання духовних ресурсів особистості залишається недостатньо конкретизованим. Відкритими залишаються питання про те, які саме психологічні компоненти утворюють духовну сферу особистості, яким чином тип світогляду людини пов'язаний з характером її духовних ресурсів та смисложиттєвими орієнтирами. Актуальність цієї проблематики зумовлюється також тим, що саме духовні ресурси можуть підтримувати внутрішню цілісність особистості та сприяти збереженню її психологічної стійкості.

Осмислення феномену духовних ресурсів потребує звернення до кількох взаємодоповнювальних наукових традицій. У представників екзистенційно-гуманістичного напрямку духовність постає як невід'ємний вимір людського існування. В. Франкл пов'язував духовність з прагненням людини до смислу та здатністю знаходити внутрішню свободу навіть у найскладніших обставинах [3]. А. Маслоу підкреслював значення буттєвих цінностей та самоактуалізації як вищих проявів розвитку особистості. Українські дослідники часто розглядають духовність у взаємозв'язку моральністю, відповідальністю та саморегуляцією. Якщо ж розглядати духовні ресурси у межах аксіологічного підходу, то їх можна інтерпретувати як систему внутрішніх цінностей і смислів, що визначають ставлення людини до себе, інших та світу загалом [1]. Цінності при цьому виступають не просто когнітивними конструктами, а живими регуляторами смислоутворення – вони визначають, що саме людина вважає гідним зусиль, страждань, відданості. Смисложиттєві орієнтири, у свою чергу, є конкретизацією ціннісних установок у площині реального буттєвого вибору [2].

Аналіз наукової літератури дозволяє виокремити кілька ключових компонентів духовної сфери, що підлягають психологічному вивченню. Перший – смисложиттєві орієнтири – відображає здатність особистості будувати цілісну суб'єктивну картину власного життя, наповнену значенням. Другий компонент – копінг-стратегії як прояв ресурсності – відображає те, яким чином людина мобілізує внутрішні ресурси у ситуаціях стресу та невизначеності. До них можна віднести: звернення до молитви, пошук смислу пережитих подій, практики вдячності та прощення, медитативні практики. Третій компонент – тип світогляду – є тим контекстом, у якому формуються і функціонують духовні ресурси особистості. У дослідженнях К. І. Фоменко та О. І. Кузнєцова було встановлено існування п'яти типів релігійного світогляду: власне релігійного, містичного, агностичного, атеїстичного та агностично-атеїстичного [4;5]. Принципово важливим є те, що кожен із цих типів формує специфічний «ціннісно-смысловий контейнер», у межах якого особистість інтерпретує власний досвід, будує стосунки з іншими та шукає відповіді на екзистенційні запитання. Відповідно, духовні ресурси особистості з різними типами

світогляду можуть суттєво відрізнятися як за змістом, так і за способами актуалізації.

Метою запланованого дослідження є вивчення психологічних особливостей духовних ресурсів особистості в їх взаємозв'язку зі смисложиттєвими орієнтирами, копінг-стратегіями та типом світогляду. Основна гіпотеза полягає в припущенні, що тип світогляду впливає значущим чинником диференціації як змісту духовних ресурсів, так і характеру смисложиттєвих орієнтирів. Додатково передбачається, що духовні ресурси можуть виступати медіатором між типом світогляду та вибором копінг-стратегій, оскільки особи з більш розвиненими екзистенційними ресурсами, ймовірно, будуть схильні до використання ширшого спектра адаптивних стратегій подолання труднощів.

Для реалізації мети дослідження планується застосування комплексу методик: тесту смисложиттєвих орієнтацій (адаптація Д. О. Леонтьєва), тест-опитувальника екзистенційних ресурсів (О. Ю. Рязанцева, І. В. Бринза), опитувальника психологічної ресурсності особистості (О. С. Штепа), методики виявлення типу релігійного світогляду (К. І. Фоменко, О. І. Кузнецов) та опитувальника копінг-стратегій.

Теоретичне осмислення проблеми показує, що духовні ресурси людини можна розглядати як складну систему внутрішніх смислів, мотивів, цінностей, а також психологічних способів підтримання внутрішньої рівноваги. Сучасні ресурсні, екзистенційні та світоглядні підходи формують методологічне підґрунтя для емпіричного дослідження цього феномену. Практична цінність запланованого дослідження полягає у можливості розробки диференційованих програм психологічної підтримки з урахуванням індивідуальних особливостей духовної сфери особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
2. Рязанцева О. Ю., Бринза І. В. До проблеми діагностики екзистенціальних ресурсів особистості. Актуальні проблеми психології : Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка / за ред. С. Д. Максименка. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. Т. 7. Вип. 23. С. 201–209.
3. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. К.: КМ-БУКС, 2019. 256 с.
4. Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психологічна структура релігійного світогляду особистості. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості : монографія / за ред. С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019.
5. Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Релігійний світогляд як фактор екзистенційної осмисленості життя. Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Психологія». 2020. Вип. 62.